

Філіппо Томмазо Марінетті

Філіліа

ФУТУРИЗМ
КУХНЯ

Філіппо Томмазо Марінетті
Філіа

ФУТУРИСТИЧНА КУХНЯ

Київ

markobook

2026

ЗМІСТ

ЗМІСТ 3

Євген Клопотенко.

ЇЖА — ЦЕ БІЛЬШЕ, НІЖ СМАК 7

ПЕРЕДМОВА 9

ОБІД, ЩО ЗАПОБІГ САМОГУБСТВУ. .10

МАНІФЕСТИ

ІДЕОЛОГІЯ ПОЛЕМІКА 22

Маніфест футуристичної кухні
(28 грудня 1930,
«Gazzetta del Popolo», Турин) . . 25

ВЕЛИКІ ФУТУРИСТИЧНІ

БЕНКЕТИ 70

Таверна «Сантопалато»
(Святий Смак) 71

Перший
футуристичний обід 81

КУЛІНАРНІ КОНФЕРЕНЦІЇ	94
Футиристичний обід у Новарі	96
Великий футиристичний банкет у Парижі	103
Футиристичний аеробенкет у К'яварі	111
Футиристичний аеробенкет у Болоньї	114
Типові анекдоти	120

ВИЗНАЧАЛЬНІ ФУТУРИСТИЧНІ

ОБІДИ.	124
Героїчний зимовий обід	126
Літній обід живопису і скульптури.	127
Весняний обід у вільних словах (parolibero) . .	128
Осінній музичний бенкет	130
Нічний обід кохання	130
Туристичний обід	131
Офіційний обід.	132
Весільний обід.	134

Економний обід	137
Обід парубка	138
Обід ультрарадикальний	139
Динамічний обід	142
Архітектурний обід Сант'Елія . .	145
Аерохудожній обід у кабіні пілота	146
Аероскульптурний обід у кабіні пілота	147
Аеропоетичний футуристичний обід	148
Тактильний обід	149
Обід-синтез Італії	151
Географічний обід	152
Новорічний обід	153
Омолоджувальний обід	156
Імпровізований обід	157
Обід Освідчення в коханні	157
Священний обід	159
Одночасний обід	159
Обід «Біле бажання»	160
Астрономічний обід	161

**ФУТУРИСТИЧНИЙ ФОРМУЛЯР
ДЛЯ РЕСТОРАНІВ І КВІЗІБЕВЕ . . 164**

**МАЛИЙ СЛОВНИК
ФУТУРИСТИЧНОЇ КУХНІ 200**

СУДЖЕННЯ ПРО ФУТУРИЗМ . . . 206

ЇЖА — ЦЕ БІЛЬШЕ, НІЖ СМАК

У різні періоди мого професійного життя на мене впливали різні книги. “Гастрофізика” Чарльза Спенсера дала розуміння, як наш мозок формує відчуття смаку; “Баугауз” Френка Вітфорда відкрив ідею переосмислення мистецтва й сталих його форм, а “Футуристична кухня” Томазо Марінетті показала, як гастрономія може стати простором для сміливих культурних експериментів.

Вперше з “Футуристичною кухнею” я познайомився шість років тому. І був вражений тим, як кількасот сторінок можуть розширити горизонти мислення. Йдеться не лише про поєднання несподіваних інгредієнтів чи відмову від класичних страв. Передусім, це спроба створити новий спосіб взаємодії з їжею, відкинувши весь попередній досвід. Футуристи наголошували, що їжа — це більше, ніж смак. І хоча чимало їхніх ідей видаються радикальними, саме в цьому і полягає сенс — розірвати шаблон і показати людині інший спосіб пізнання світу.

Мабуть, ні для кого не секрет, що я люблю поєднувати продукти, які на перший погляд здаються несумісними. У моїх закладах можна скуштувати десерт з капусти, смажену редиску з бузком чи картоплю з корицею. Так я намагаюся вийти за межі звичного смакового досвіду.

І сьогодні, коли я показую людям, що українські страви на кшталт борщу можуть бути сучасними та захопливими, я теж виходжу за

межі очікувань. Наприклад, борщ може стати коктейлем у келиху, і тоді він звільняється від тягаря стереотипів. Ми відкриваємо його заново — і смак, і саму ідею страви. Саме цей підхід, ця сміливість дивитися на знайоме під іншим кутом — те, чого мене свого часу навчили футуристи.

Важливо розуміти, "Футуристична кухня" не є кулінарною книжкою у звичному сенсі. Це радше маніфест, заклик до дії, нагадування про те, що ми можемо мислити вільно навіть у таких усталених сферах, як їжа. І хоча політичні симпатії Марінетті викликають спротив, сама ідея книги залишається універсальною — експериментувати, шукати нові форми, відмовлятися від автоматизму мислення.

Я певен, що ця книга стане джерелом натхнення для багатьох українських читачів — для всіх, хто прагне нових підходів і креативних рішень. Заборони або поневолюють нас, або роблять сильнішими. Тому я свідомо обираю друге й мрію, щоб українці зробили так само. Нехай усі обмеження стають нашими можливостями. З їжею це теж працює. Я перевірів.

*Євген Клопотенко – шеф-кухар,
креативний підприємець, громадський активіст*

ПЕРЕДМОВА

На противагу уже висунутій та передбачуваній критиці, футуристична кулінарна революція, викладена в цій книзі, ставить перед собою високу, благородну й корисну для всіх мету — радикально змінити харчування нашого народу, зміцнюючи його, заряджаючи енергією та одухотворяючи його новітніми стравами, у яких досвід, інтелект і фантазія економно замінюють кількість, банальність, повторюваність і вартість.

Наша футуристична кухня, налаштована як двигун гідролітака для високих швидкостей, може здатися деяким боязким традиціоналістам божевільною й небезпечною: натомість вона прагне нарешті створити гармонію між смаками людей і їхнім життям сьогодні та завтра.

За винятком хвалених і легендарних випадків, люди досі харчувалися, як мурахи, миші, коти й воли. З нами, футуристами, народжується перша «людська кухня», тобто мистецтво харчування. Як і всі мистецтва, вона унеможлиблює плагіат і вимагає творчої оригінальності.

Недарма ця праця публікується під час світової економічної кризи, розвиток якої неможливо точно передбачити, але небезпечну, гнітючу паніку серед людей можна розпізнати. Цій паніці ми протиставляємо футуристичну кухню — оптимізм за столом.

**ОБІД,
ЩО ЗАПОБІГ
САМОГУБСТВУ**

11 травня 1930 року поет Марінетті вирушив автомобілем до озера Тразімено, підкожуючись цю тривожній, дивній і загадковій телеграмі:

«Дорогий друже, відколи Вона остаточно пішла, мене охопила пекуча туга. Крапка Невимовний смуток не дає мені вижити Крапка Благаю тебе прибути негайно, перш ніж з'явиться та, що занадто, але недостатньо, схожа на неї. ДЖУЛІО».

Марінетті, рішуче налаштований урятувати свого друга, закликав телефоном допомогти Енріко Прамполіні та Філлії, чий великий геній аерохудожників видавався йому доречним у цій, безсумнівно, надзвичайно серйозній справі.

Хірургічно точно водій-рульовий розшукав і знайшов на занедбаних берегах і серед скорботних очеретів озера Віллу. Насправді вона ховалася на краю парку, де чергувалися парасольчасті сосни, що тягнуться до Раю, та кипариси, диявольськи облиті чорнилом Пекла, це був справжній Палац, а не вілла.

На порозі, біля дверцят автомобіля, виснажений Джуліо Онесті з надто блідою простягненою рукою. Цей псевдонім, що приховував його справжнє ім'я, його войовничу й творчу участь у футуристичних вечорах двадцять років тому, його життя, присвячене науці й багатству, накопиченому на Мисі Доброї Надії, його стрімка втеча з населених місць — усім цим була наповнена вільна розмова, що передувала обіді у багатобарвному Квізібеве (Тутп`ють) вілли.

За столом, у кімнаті, оббитій червоним оксамитовим докором сумління, що крізь широкі вікна вбирала в себе півмісяць, що

сходив, але вже був занурений у мертві води, Джуліо пробурмотів:

— Відчуваю у ваших смаках нудьгу від прадавньої звички й переконання, що такий спосіб харчування готує до самогубства. Гарант, скажу відверто вам і вашій перевірненій дружбі: уже три дні думка про самогубство заповнює всю віллу і навіть парк. З іншого боку, я ще не наважився переступити поріг. Що ви порадите?

Довга пауза.

— Хочете знати чому? Скажу: Вона — ти її знаєш, Марінетті! — Вона покінчила життя самогубством три дні тому в Нью-Йорку. Вона точно кличе мене. А тепер, за дивним збігом, відбувається щось нове і значуще. Учора я отримав цю депешу... вона від когось іншого, хто схожий на неї... занадто сильно... але недостатньо. Іншим разом скажу вам її ім'я і хто вона. Депеша сповіщає про її швидке прибуття...

Довга мовчанка. Потім Джуліо охопило нестримне тремтіння:

— Не хочу, не маю права зрадити померлу. Отже, цієї ночі я вкорочу собі віку!

— Якщо тільки? — крикнув Прамполіні.

— Якщо тільки? — повторив Філлія.

— Якщо тільки, — підсумував Марінетті, — ти негайно не проведеш нас до своїх багатих й добре укомплектованих кухонь.

Серед здивованих і диктаторськи усунутих від справ кухарів, біля розпалених вогнищ, Енріко Прамполіні вигукнув:

— Нашим геніальним рукам потрібна сотня мішків таких незамінних інгредієнтів: каштанового борошна, пшеничного борошна, мигдального борошна, житнього борошна,

кукурудзяного борошна, какао-порошку, червоного перцю, цукру і яєць. Десять бляшанок олії, мед і молоко. Квінтал фініків і бананів.

— Все отримаєте вже цієї ночі, — наказав Джулію.

Слуги відразу взялися переносити великі важкі мішки, і, висипаючи пірамідальні купи жовтого, білого, чорного, червоного, перетворювали кухні на фантастичні лабораторії, де величезні каструлі, перекинуті на підлогу, перетворювалися величні п'єдестали, готові для непередбачуваної скульптури.

— До роботи, — сказав Марінетті, — ви, аерохудожники й аероскульптори. Мої аеровірші провітрать ваші мізки, мов шалені пропелери.

Філля імпровізував пластичний аерокомплекс з каштанового борошна, яєць, молока, какао, де площини нічної атмосфери перетиналися з площинами світанкової сірості, а спіралі вітру були виражені за допомогою трубок з пісочного тіста.

Енріко Прамполіні, що ревно обгородив ширмами свою творчу роботу, з першою світанковою смугою, яка фільтрувалася з блискучого горизонту крізь відчинене вікно, вигукнув:

— Нарешті тримаю її в обіймах, і вона прекрасна, зваблива, тілесна — така, що вилікує будь-яке бажання самогубства. Приходьте помилуватися нею.

Він перекинув ширми — й постала її таємнича, лагідна й грізна пластична композиція. Їстівна. Справді, плоть її вигинів була настільки смачною, що символізувала синтез усіх рухів стегна. А її цукриста пушкова лискучість збуджувала емаль зубів в роззявлених ротах

двох товаришів. Угорі сферична солодкість усіх ідеальних грудей промовляла на геометричній відстані до купола живота, який підтримували силові лінії динамічних стегон.

— Не підходьте, — крикнув він до Марінетті та Філлії, — не нюхайте її. Відійдіть. У вас погані, ненажерливі роти. Ви її всю з'їсте, задишаючись.

Вони знову взялися до роботи, приємно підбадьорені довгими пружними променями світанку, червоними перистими хмарами, пташиним щебетом і потріскуванням дерев'янистих вод, де золотими бризками вибухала зелена лакова гладь.

П'янка атмосфера, щедра на форми й барви, з різкими світловими площинами і дуже відполірованою округлістю блисків, що мелодійно відбивали гул літака, який пролітав дуже високо в небі.

Натхненні руки. Розкриті ніздрі, що націлюють ніготь і зуб. О сьомій з найбільшої печі кухні народжувалася «Пристрасть блондинок»: високий пластичний комплекс із листового тіста, виліплений у вигляді піраміди з похилими площинами піраміди, кожна з яких мала свій легкий вигин — чи то рота, чи то живота, чи то стегон, свій особливий, надзвичайно чуттєвий спосіб хвилювати, свою усмішку губ. Угорі — циліндр із кукурудзяного тіста, що обертався на осі й, прискорюючись, розкидав по всій кімнаті величезну масу золотавої цукрової вати.

Пластичний комплекс, задуманий Марінетті, а створений під його диктовку Джуліо Онесті, який імпровізовано став скульптором-кухарем, вкрай стурбований і тремтячий, був

ним самим посаджений на гігантську перевернуту мідну каструлю.

Він одразу ж кинувся змагатися з силою сонячних променів настільки, що сп'янив свого творця, який по-дитячому поцілував язиком свій витвір.

Прамполіні та Філлія вийняли з форм: струнку швидкість, надзвичайно стрімке «ласо» із пісочного тіста, що є синтезом усіх автомобілів, спраглих далеких поворотів, і легкість польоту, що пропонувала ротам, які дивляться, двадцять дев'ять сріблястих жіночих щиколоток, змішаних із маточинами коліс і крилами гвинтів — усе зроблене з м'якого дріжджового тіста.

З пащами доброзичливих людоджерів Джуліо Онесті, Марінетті, Прамполіні й Філлія час від часу підкріплювали свої шлунки смачними уламками статуї.

У тиші полудня робота набула м'язового прискорення. Смачні маси, які потрібно перенести. Потік часу мчав під їхніми ногами, балансуючи на гладенькій, тремтячій бруківці думок.

Під час паузи Джуліо Онесті сказав:

— Якщо Нуова приїде в сутінках або вночі, ми запропонуємо їй несподіваний істівний художній світанок. Та ми не працюємо для неї. Її рот, яким би ідеальним він не був, буде ротом як і будь-якої гості.

Однак Джуліо Онесті виявляв тривогу, що не відповідала футуристичній ясності його розуму. Він боявся тієї, що має прибути. Ця неминуча подія тривожила і трьох футуристів за роботою. Вони вгадували й смакували її серед ароматів ванілі, печива, троянд, фіалок

і акацій, які весняний вітер, теж сп'янілий від творчості, перемішував у парку та на кухні.

Нова тиша.

Раптом пластична композиція з шоколаду й нуги, що уособлювала форми ностальгії та минулого, з гуркотом обрушилась, заляпуючи все липким рідким мороком.

Спокійно взятися знову за матеріал. Розіп'яти його гострими цвяхами волі. Нерви. Пристрасть. Радість губ. Все небо — в ніздрях. Прицмокування язиком. Затримати подих, щоб не зіпсувати витончений смак.

О шостій вечора високі солодкі дюни із плоті й піску піднімалися до двох великих смарагдових очей, у яких уже густішала ніч. Шедевр. Він мав назву «Криві світу та їхні таємниці». Марінетті, Прамполіні й Філлія, співпрацюючи, прищепили йому чарівний магнетизм найгарніших жінок і найпрекрасніших мрій про Африку. Його скісна архітектура м'яких вигинів, що переслідували одна одну до неба, приховувала грацію всіх жіночих ніжок у густому та солодко-зеленому годинниковому механізмі оазисних пальм, які механічно зчіплювали свої верхівки, як зубчасті колеса. Нижче чулося щебетливе щастя райських потічків. Це був досконалий механізований їстівний пластичний комплекс.

Прамполіні сказав: — «Побачите, він пере- може її». У кінці парку медіумістично пролунав дзвінок.

Опівночі, у великій зброярні, футуристи Марінетті, Прамполіні та Філлія чекали на господаря дому, якого, своєю чергою, запросили

разом відкрити та скуштувати велику Виставку їстівної скульптури, яка була вже готова.

В одному кутку, біля заклеєного вікна, повного різких й хворобливих підводних вогнів, купи алебард і в'язки карабінів, що билися з двома величезними гірськими гарматами, були згромаджені й брутално відкинуті, наче якоюсь магічною надлюдською силою.

Насправді, надлюдська сила сяяла в протилежному кутку, під одинадцятьма електричними плафонами — на Виставці з 22 їстівних пластичних композицій.

Серед усіх найтривожнішою була та, що звалася «Вигини світу та їхні таємниці». Ніби вичавлені такою лірично-пластичною аеродинамікою, Марінетті, Прамполіні й Філлія лежали вкрай виснажені на широкому данському пуховому килимі, який у перламутровій м'якості, під електричним світлом, здавався таким, як мандрівна хмара, на яку спрямовано прожектор уночі.

Та ось вони нашвидкуруч підвелися, почувши два голоси: один — чоловічий, але стомлений; другий — жіночий і агресивний. Короткий обмін люб'язностями, здивуваннями, привітаннями — їй, від неї. Потім — нерухомість і тиша п'ятьох.

Надзвичайно вродлива жінка, але традиційної краси. На щастя для неї, її великі зелені очі, сповнені фальшивої дитячої наївності, під низьким чолом, вкритим пишним волоссям — майже білявим і майже каштановим — зробили революцію й запалили спокійні вигини й вишукану витонченість шиї, плечей і струнких стегон, щойно обтягнутих золотими амурчиками.

— Не вважайте мене дурною, — пробурмотіла з млявою грацією, — я приголомшена.